

Yaşın İlerlemesi ve Olgunlaşma ile Birlikte Suça Katılımın Azalması:

Nitel Bir Araştırma¹

Sadullah Seyidoğlu²

Özet

Sosyalleşme; bireylere toplumdaki temel davranış yollarını, kurallarını, ilişkilerini öğreterek bireylerin sosyal bir varlık haline gelmesini sağlayan, süreklilik içinde gelişen yaşamın önemli aşamasını oluşturan bir kavramdır. Siyasal toplumsallaşma kavramı ise, toplumsallaşmanın siyasal boyutuyla ilgilidir. Aile, eğitim, din, arkadaşlık grupları ve kitle iletişim araçları/bilişim ağları önemli toplumsallaşma kurumları arasında yer almaktadır. İktidarı elinde bulunduran hükümetler, varlıklarını devam ettirmek isterler. Bunu başarmanın yollarından birisi, toplumun kendi istekleri doğrultusunda hareket etmesini sağlamaktır. Bu noktada toplumsallaşma kurumları, iktidarların toplumu kendi idealleri etrafında toplaması için önemli köprülerdir. Siyasal iktidar; aileyi, eğitimi, dini, kitle iletişim araçları ve bilişim ağları, arkadaşlık grupları üzerinden hedeflerine ulaşmayı arzulamaktadır. Bu çalışmanın konusu “Toplumsallaşma Kurumlarının Yükseköğretim Öğrencilerinin Siyasal Toplumsallaşmasına Etkisi”dir. Çalışma kapsamında, toplumsallaşma kurumlarının yükseköğretim öğrencileri üzerindeki siyasal etkisi tespit edilmek amaçlanmıştır. Bu doğrultuda, üniversite öğrencilerinin toplumsallaşma kurumları ile ilgili anket sorularına verdikleri cevaplar incelenmiştir. Bu çalışmanın sonucunda, toplumsallaşma kurumlarının Akdeniz Üniversitesi örneğinde öğrenciler üzerinde siyasal toplumsallaşmaya katkı sağladığı sonucuna ulaşılmıştır.

Başyuru Tarihi

22 Haziran 2024

Onay Tarihi

23 Temmuz 2024

Anahtar Kelimeler:

Yaş,
Olgunlaşma,
Suçu Terk Etme,
Toplumsal
Entegrasyon.

Makale Türü:

Araştırma makalesi.

Önerilen Atıf:

Seyidoğlu, S. (2024). Yaşın ilerlemesi ve olgunlaşma ile birlikte suça katılımın azalması: Nitel bir araştırma, *Siirt Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(1), 19-41.

¹ Bu makale Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kurumlar Sosyolojisi Ana Bilim Dalında hazırlanan “Eski Hükümlülerin Suçu Terk Etmeleri ve Toplumla Entegre Olmaları Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma” adlı doktora tezinden üretilmiştir.

² Öğr. Gör. Dr., Siirt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Sosyal Hizmet ve Danışmanlık Bölümü, Siirt, Türkiye, sseyidoglu@siirt.edu.tr.

<https://orcid.org/0000-0002-5735-5086>

Declining Participation in Crime with Advancing Age and Maturation:

A Qualitative Study¹

Sadullah Seyidođlu²

Abstract

This study examines the impact of aging and maturation on criminal desertion. The aim of the research is to determine the age and maturation-related dynamics that are effective in the desertion of ex-convicts. A qualitative research method was preferred in the study. The phenomenological research model, one of the qualitative research models, was used in the study. In this context, interviews were conducted with 50 ex-convicts who had not committed a crime for at least two years after their release from prison and who had not committed a crime for at most four years after their release from prison. The ex-convicts interviewed were selected from individuals residing in Diyarbakır. In the research, the participants attributed their abandonment of crime to their advancing age and/or becoming more mature. In this context, the main conclusion is that the aging and/or maturation of ex-convicts is effective in increasing their desistance from crime. In addition, in this research, the reason why ex-convicts who are released from prison commit crimes at a young age is explained as the fact that they do not have a sufficient level of cognition about the future. Therefore, it can be said that individuals behave more wisely and avoid risky actions with advancing age. It can be argued that maturation also takes place as a result of the advancing age of the individual. In this respect, it has been determined that it is easier to abandon crime with mental and spiritual maturation. It should be noted that the effect of the age variable is more pronounced, especially in theft crimes. Within the scope of the study, it was argued that this type of crime, which started to be committed at a young age, was abandoned later with the advancement of age.

Submitted

22 June 2024

Accepted

23 July 2024

Keywords:

*Age,
Maturation,
Desistance from Crime,
Social Integration.*

Article type:

Research article.

Suggested Citation:

Seyidoğlu, S. (2024). Declining participation in crime with advancing age and maturation: A qualitative study, *Siirt Social Researches Journal*, 3(1), 19-41.

¹ This article is derived from his doctoral dissertation titled "A Sociological Research on Ex-convicts' Desistance from Crime and Their Integration into Society" prepared at Fırat University, Institute of Social Sciences, Department of Sociology of Institutions.

² Lecturer, Dr., Siirt University, Vocational School of Social Sciences, Department of Social Work and Counseling, Siirt, Türkiye, sseyidoglu@siirt.edu.tr.

<https://orcid.org/0000-0002-5735-5086>

GİRİŞ

Bu araştırma, cezaevinden tahliye olan eski hükümlülerin toplumsal entegrasyonlarını ve suçu terk etme deneyimlerini konu edinmektedir. Bu nedenle çalışmada cezaevinden tahliye olan eski hükümlülerin suç eylemlerini terk etmelerinde ve toplumla başarılı bir entegrasyon sağlamalarında etkili olan yaş ve olgunlaşma dinamiklerinin açıklanması amaçlanmıştır. Bu anlamda çalışma süresince yanıtı aranan temel soru şudur: Daha önce suç işlemiş olan kişilerin cezaevinden çıktıktan sonra suçu terk etmelerinde ve topluma adapte olmalarında yaş ve olgunlaşma faktörlerinin etkisi nasıldır?

Suçun ve suçluluğun kökenlerini anlamak, uzun süredir kriminolojik araştırmaların temel konularından biri olmuştur. Suç terk etmenin altında yatan faktörlerin anlaşılmasına ise çok az odaklanılmıştır. Bunun temel nedeni kriminolojik çalışmaların çoğunlukla suç ve suçluluğun kökeni veya ortaya çıkışıyla ilgili konulara odaklanma eğiliminde olmasıdır. Öyle ki çok az sayıda araştırmacı, suçu terk etme süreci ve bu sürecin sonucunda ortaya çıkan sosyal uyum konusunda ayrıntılı bir teori geliştirmiştir (Uggen ve Piliavi, 1998).

Suçtu terk etmeye dair araştırmalar, sorun odaklı yeniden suç işleme araştırmalarının aksine suç davranışından uzaklaşmayı veya suçu terk etmeyi anlamaya yönelik çözüm odaklı bir yaklaşım sunmaktadır. Yeniden suç işleme araştırmaları, suçluların neden yeniden suç işlediklerini veya neden mükerrer suçlu olduklarına dair “yanlış giden şeyin ne olduğunu” anlamaya çalışmaktadır. Bu çaba aynı zamanda suçun önlemesine ciddi bir katkı olarak görülmektedir. Öte yandan suçu terk etmeye dair araştırmalar, “doğru giden şeyin ne olduğu” perspektifinden eski hükümlülerin neden suç işlemeyi bıraktığını anlamaya ve ayrıca öneriler sunarak suçu terk etme sürecini teşvik etmek veya desteklemek için müdahale çabalarına odaklanmaktadır (Maruna ve LeBel, 2012).

Batı ülkelerinde suçu terk etme konusunda çok sayıda araştırma gerçekleştirilmiştir. Ancak ülkemizde ise eski hükümlülerin suçu terk etme ve topluma entegre olma sürecine odaklanan araştırma sayısı son derece azdır. Ülkemizde bu konuda yapılmış araştırmalar; eski hükümlülerin cezaevi süreci ve cezaevi tahliyesi sonrası deneyimlerinin neler olduğu, istihdama ilişkin ne tür sorunlar yaşadıkları, cezaevi uygulamaları hakkında edindikleri deneyimlerin ne olduğu, mükerrer suçluluk süreçleri, damgalanma veya dışlanma durumları gibi konulara odaklanmışlardır (Kızmaz, 2006; Bacaksız, 2015; Toper, 2016; Arslanoğlu, 2016; Gençtürk, 2019; Sönmez, 2021; Gökçen, 2021).

İlgili literatürde eski mahkumların suçu terk etmelerinde; aile desteğinin varlığı, istihdam veya iş gücüne katılım, değişme yönünde kişisel motivasyonun oluşumu, madde bağımlılıklarının sonlandırılması, cezaevinin caydırıcılığı, cezaevinde yürütülen rehabilitasyon faaliyetlerin etkisi, suça katkı sunan sosyal çevre ve arkadaş ilişkilerinin terk edilmesi, dindarlık ve maneviyatın gelişmesi, yaşın artması ile birlikte olgunlaşma ve denetimli serbestlik kapsamında yürütülen faaliyetler gibi çok sayıda değişkenin etkili olduğu belirlenmiştir (Griffiths vd., 2007; UNODC, 2018). Bu makalenin üretildiği tez ile birlikte suçu terk etme üzerinde çok sayıda faktörün etkili olduğu belirlenmiştir. Bu faktörler; aile desteği, hapis cezası ve cezaevi, istihdam, din ve manevyat, sosyal çevre, motivasyon, eğitim ve bilinçlenme, cezaevi uygulamaları, uyuşturucu, denetimli serbestlik ve yaş/olgunlaşma olarak özetlenebilir (Seyidoğlu, 2024). Bu makalede ise sadece eski hükümlülerin yaşlanması ve/veya olgunlaşması ile suçu terk etmeleri arasındaki ilişki irdelenmeye çalışılmıştır. Çalışma kapsamında görüşülen katılımcılar yaşlanmaları

ve/veya olgunlaşmaları sayesinde suçtu terk ettiklerini belirtmişlerdir. Araştırma bir veya daha fazla kez cezaevine girmiş ve akabinde cezaevinden çıktıktan sonra suçtu terk etmiş olan eski hükümlüleri kapsamaktadır. Dolayısıyla makalede eski hükümlülerin suçtu terk etmelerinde yaşın ilerlemesinin ve/veya olgunlaşmanın etkisini ortaya koymak amaçlanmaktadır.

Hükümlü olarak da bilinen suçlu terimi, ahlaki ve/veya medeni her ne kadar kurallara aykırı davranan bireylerin tanımlanmasında kullanılsa da bir tür rehabilite edici tedbire ihtiyaç duyulmasına yol açacak şekilde yasaları ihlal eden bireylere de işaret etmektedir. Eski hükümlü kavramı ise bireyin suç işlemeyi bıraktığına ve artık kurallara uyan bir vatandaş olarak yaşamını devam ettirdiğine işaret etmektedir (Cioffi vd., 2020). Bu kapsamda eski hükümlü kavramı, daha önce suç işlemiş ve bu suçtan dolayı kesin hüküm giymiş olan ve ayrıca hâlihazırda toplum içerisinde suç işlemeyen yaşamını sürdüren (Schneider ve Weber, 2020) anlamda kullanılmaktadır. Bu kavram, özetle artık suç işlemeyen ve suçlulukla bir bağlantısı kalmamış olan bireyi tanımlamaktadır (Leibrich, 1994).

Cezaevinden tahliye olacak hükümlülerin toplumsal hayata geçişlerinin sağlıklı ve başarılı bir şekilde gerçekleşebilmesi veya eski hükümlülerin yeniden suç işlemelerinin önüne geçilebilmesinde yaş ve olgunlaşmanın etkisini ampirik olarak anlayabilmenin yollarından biri; cezaevinden tahliye olan eski hükümlülerin konuya ilişkin görüşlerinin bilinmesi ile mümkündür. Bu açıdan bu araştırma, daha sonraki süreçte yapılacak araştırmalara örnek teşkil etmesi açısından önem arz etmektedir. Araştırma, Türkiye’deki eski hükümlülerin bakış açılarından hareketle suçun terk edilmesi sürecine odaklanması, bu süreçteki “yaş ve olgunlaşma” faktörlerinin etkisini ortaya koymaya çalışması, ayrıca süreci nitel araştırma yöntemiyle analiz etmesi ve örneklem grubuyla hapisane dışında görüşülmesi nedeniyle özgündür. Bu bağlamda araştırmanın cezaevinden çıkan eski hükümlülerin suçtu terk etmelerinde veya yeniden suçta yönelmelerini önlemede yaşın ilerlemesinin ve/veya olgunlaşmanın oynayacağı rolü veya işlevi ortaya koymada sosyo-kriminolojik araştırmalara ışık tutacağı umulmaktadır.

Suçun terk edilmesi sürecini anlamak, kriminolojik literatürde var olan teorilerin dışında yeni yaklaşımları gerekli kılmaktadır. Çünkü geleneksel suç kuramları insanların neden suç işlediklerine odaklanırken bu çalışmada ele alınacak kuramlar da, bireylerin niçin suçluluktan uzaklaştıkları ve suçtu terk ettiklerini açıklamaya çalışacaktır (Maruna vd., 2004). Bir anlamda insanların suçtu nasıl terk ettiklerini anlamak, onların suçta neden veya nasıl başladıklarını açıklamaktan farklıdır.

Bu çalışma, altı bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm, giriş kısmından oluşmaktadır. Burada, çalışma ile ilgili genel bilgiler aktarılmıştır. İkinci bölümde kriminolojik ve sosyolojik alanda oldukça yer edinmiş olan “suçtu terk etme” kavramı hakkında bilgi verilmiştir. Üçüncü bölümde araştırma ile ilgili literatür gözden geçirilmiştir. Dördüncü bölümde araştırmanın yöntemi açıklanmıştır. Beşinci bölümde araştırma bulgularının değerlendirilmesi gerçekleştirilmiştir. Altıncı bölümde ise araştırmadan elde edilen sonuçlar özetlenmiş ve bu sonuçlardan hareketle genel bir değerlendirme ortaya konulmuştur.

SUÇU TERK ETME KAVRAMI

Bu çalışmada suçun terk edilmesi kavramı, cezaevinden çıkan eski hükümlülerin yeni bir suç işleme davranışı içine girmemelerini belirten bir anlamda kullanılmıştır. Diğer bir ifade ile eski hükümlülerin cezaevinden tahliye oldukları tarihten bu araştırmanın gerçekleştiği döneme kadar geçen süre içerisinde her hangi bir suç davranışını işlememiş olmalarını ifade etmektedir. Bu kapsamda araştırmadaki katılımcılar, çalışmanın yapıldığı dönemde en az iki yıl önce cezaevinden çıkmış olma kriterine göre

belirlenmiştir. Aynı şekilde görüşmede tüm katılımcıların suçu tümüyle terk ettiklerini de ifade etmişlerdir.

Suçu terk etmek, kişinin suç işlememe halini sürdürdüğü gelişimsel bir süreç olarak görülmektedir (Maruna, 2001; Laub ve Sampson, 2003). Suçu terk etmek, toplumsal entegrasyon ile aynı anlama gelmemekle birlikte toplumsal entegrasyon sürecinin önemli bir parçasıdır. Nitekim, cezaevinden tahliye olan her hangi bir mahkûm suç faaliyetini terk etmesine karşın cezaevi sonrası yaşamında toplumsal hayata adapte olmakta zorlanabilmektedir (McNeill, 2006; LeBel vd., 2008). Yani suçun terk edilmesi toplumsal entegrasyona katkı sağlayan bir durum iken sadece suçu terk etmiş olan bir kişinin aynı zamanda toplumsal entegrasyonu tamamen sağladığı anlamına gelmez.

En genel anlamda suçu terk etme, suç işleme davranışının sona erdirilmesi anlamına gelmektedir (King, 2013). Suçu terk etme ile ilgili çalışan bazı araştırmacılar, suçu terk etme sürecini suçlu kimlikten, suçluluktan arınmaya doğru bir kimlik değişimi olarak tanımlamışlardır (Bushway ve Paternoster, 2011; Roque vd., 2014; Bachman vd., 2015; Liebrechts vd., 2015). Suçun terk edilmesi denildiğinde genellikle anlaşılması gereken durum, daha önce suça bulaşmış kişilerin cezaevi deneyimi sonrası suç faaliyeti içerisinde yer almamış olmalarıdır. Bu çalışmada suçun terkedilmesi ise işledikleri suç nedeniyle cezaevine giren bireylerin cezaevinden çıktıktan sonra bu araştırmanın gerçekleştiği döneme kadar herhangi bir suç faaliyeti içerisinde yer almamış olmalarını ifade etmektedir.

Suçu terk etme kavramının neyi tanımladığı ile ilgili olarak tam bir konsensüs sağlanamamıştır. Çeşitli suçu terk etme tanımları geliştirilmiş ve iki ana tanım kümesi oluşturulmuştur (Farrington, 2007; Kazemian, 2007; Kurlychek vd., 2012). Bu tanımlardan biri, bir kişinin suç işlemeyi bırakması yani suçun sona ermesidir. Burada suçu terk etmenin oluşabilmesi için kesinlikle suçun bırakılması gerekliliği vurgusu vardır. Diğeri ise suçu terk etmeye doğru ilerleyen fiili sürece işaret etmektedir. Bu ikinci görüş kapsamında, suç işlemedeki azalmalar, suçtan uzaklaşma sürecinin bir parçası olarak kabul edilmektedir (Loeber ve LeBlanc, 1990; Kazemian, 2007). Yani suç terk edilmezse suç oranında bir düşüş olsa dahi bunun suçu terk etme süreci içerisinde kabul edilebileceği fikridir. Benzer olarak Bushway ve Paternoster'a (2011) göre suçu terk etme, ilk etapta bir süreci ifade etmektedir. Yani suçlu bireyin suçu terk ettiğinin anlaşılabilmesi için suçu hemen terk etmesi gerekmez. Bu noktada suçu terk etme sürecinde bireyin önceki suç yoğunluğu önemli değildir. Yine Shover'a (1996: 121) göre suçu terk etme, yoğun suç faaliyetinin gönüllü olarak sona erdirilmesi sürecidir. Araştırmacı ayrıca küçük suç vakalarının suçu terk etme sürecini engellemediğini öne sürmektedir. Bununla birlikte suçu terk etme ile ilgili olarak birleşik bir tanım önerisi de sunulmuştur. Örneğin Uggen ve Kruttschnitt (1998), suçu terk etmenin iki bileşeni olduğunu öne sürmektedirler. Bunlar, suçtan uzaklaşmadan suç işlememeye geçiş ve kalıcı bir suç işlememe durumuna ulaşma olarak tanımlanabilir.

Bir anlamda suçu terk etmenin tanımlanması açısından literatürde bir belirsizlik durumu mevcuttur. Çünkü yukarıda da belirtildiği gibi bazı araştırmacılar suçu terk etmenin bir süreç olduğunu vurgularken bazıları ise suçu terk etmenin anlık oluşan bir durum olduğunu ileri sürmektedir. Bahsedilen bu belirsizliğin temel nedeni, suç işlemenin kalıcı olarak durdurulduğunu doğrulamanın çok zor olmasıdır (Bottoms vd., 2004). Öyle ki bunun ancak ölümden sonra tespit edilebileceği öne sürülmüştür (Maruna ve Farrall, 2004). Ayrıca Bushway ve meslektaşları (2001), bir suçu kesin olarak terk etme durumuna odaklanmanın, bireylerin oraya ulaşma sürecini ele almayı olumsuz etkilediğini savunmaktadır. Yani böyle bir odağın varlığı, araştırmacıların asıl mesele olan suçu terk etme sürecinden uzaklaşmalarına neden olmaktadır. Laub ve Sampson (2001: 11) da bu noktada anlam ayrımı yapmışlardır. İlk anlam olarak sonlandırma yani suç faaliyetinin durdurulduğu zamana işaret ediyorken; ikinci anlam olarak

vazgeçme yani suç işlemenin sonlandırılmasını destekleyen nedene bağlı sürece işaret edilmektedir. Birçok araştırmacı için suçu terk etme; damgalanmayı, etiketlenmeyi içeren ve bireylere asla gerçekten özgür olamayacaklarını sürekli olarak hatırlatan zorlu bir deneyim ve hiçbir zaman bitmeyen çok karmaşık bir yolculuktur (Colman ve Laenen, 2012; Honeywell, 2018). Suçu terk etme, içerisinde çokça belirsizliği barındıran bir süreç ve suç faaliyetlerinden uzak durmaktan çok daha fazlasıdır (Healy, 2014).

Çalışma açısından suçun terk edilmesi denildiğinde genellikle anlaşılması gereken durum, yaşamının bir döneminde suça bulaşmış kişilerin cezaevi deneyimi sonrası belirli bir süre (örneklem kısmında da belirtilen süre) geçmiş olmasına rağmen suç faaliyeti içerisinde yer almamış olmalarıdır. Suçu terk ettiğini ifade eden bireylerin suç faaliyetinden uzaklaşma nedenleri oldukça farklılık arz etmektedir. Suçun terk edilmesi ile ilgili literatür incelendiğinde karşımıza iki temel ayrım çıkmaktadır. Bunlar, suçtan birincil ve ikincil anlamda vazgeçme durumudur (Maruna vd., 2004). Birincil vazgeçme; kişinin suç işleme dönemi boyunca yaşanan durgun bir süreci veya suç işlenmeyen bir dönemi ifade eder. İkincil vazgeçmede ise sürekli suç faaliyeti içerisinde bulunan bireylerin suçu terk ediş süreçlerinin uzun olmasına vurgu yapılmaktadır. Daha önce suç işlemiş olan bireyin artık suç işlemeyen bir birey olduğu ve suçluluktan uzak olan bu kimliği edindiği süreci ifade etmektedir. Bu süreç, suç işlemeyen bir rol veya kimliğin benimsenmesine doğru bir süreç olarak tanımlanmaktadır (Maruna, 2001; Maruna ve Toch, 2005; Healy ve O'Donnell, 2008). Yani birincil vazgeçmede bireyler suçtan kısa süreli uzaklaşırken ikincil vazgeçmede ise bireyler devamlılık dâhilinde kurallara uyan, kademeli bir şekilde yeni bir kimlik geliştiren ve suç işlemeyen bireylerdir.

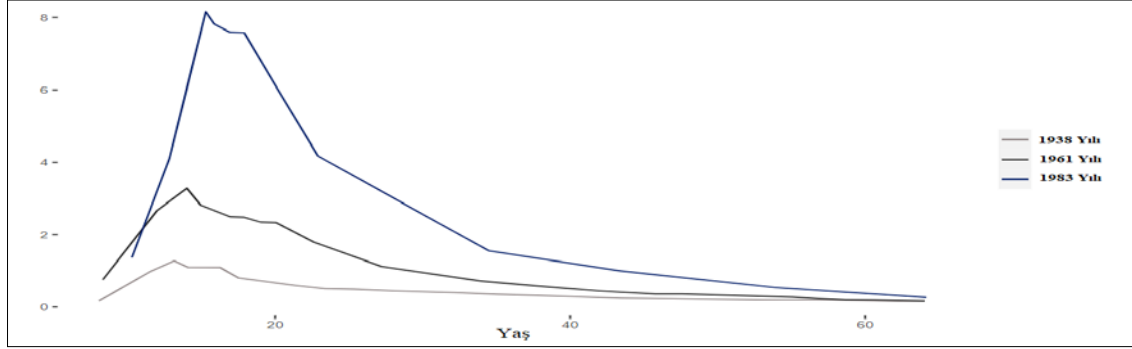
Nugent ve Schinkel (2016: 570) bahsedilen bu süreçleri daha karakterize etmek için daha açıklayıcı sınıflandırmalar sunmuşlardır. Bunlar fiilden vazgeçme, kimlikten vazgeçme ve ilişkisel vazgeçmedir. Yani birey ilk etapta geçmişteki suç ile ilintili ve kanunlara aykırı fiillerinden vazgeçer, süreçle suçluluktan uzak bir kimliği içselleştirir ve bahsedilen bu kimliksel değişim de bireyin iletişimde bulunduğu bireyler tarafından tanınır. Özetle suçu terk etme bir süreçtir ve bireyin suçu bırakması, yeni kimlik inşa etmesi ve bu yeni kimliğin başkaları tarafından tanımlanmasını içerir.

Suçun terk edilmesi sürecini anlamak, kriminolojik literatürde var olan teorilerin çoğundan farklı bir bakış açısı geliştirmeyi gerektirir. Çünkü burada insanların neden suç işledikleri üzerinde durulurken farklı bir perspektifle daha önce suç faaliyeti içerisinde bulunmuş olan insanların suç işlemeyi nasıl bıraktıkları veya suç faaliyetinden nasıl uzak durduklarına odaklanılmaktadır (Maruna vd., 2004). Yani insanların suçu nasıl terk ettiklerini anlamak, onların suça neden veya nasıl başladıklarını açıklamaktan farklıdır. Aynı zamanda birkaç ay suça ara vermek ayrı bir şey iken oldukça uzun bir süre suç faaliyetlerinden uzak durmak apayrı bir şeydir (Maruna, 2001; Rungay, 2004).

Bazı araştırmacılar suçun terk edilmesi sürecinde kişisel faktörlere vurgu yapmakta ve bunun sağlanabilmesi için de kişisel motivasyonun var olması gerektiğini savunmaktadırlar (Gideon, 2010). Bazıları ise toplumsal yapı ve bağlara odaklanmakta ve bu unsurların kişiyi suçtan uzak tutmak için desteklemesi gerektiğini, bu desteğin olmaması halinde bireyin motive olma olasılığının çok az olacağını belirtmişlerdir (Laub ve Sampson, 2001). Ayrıca suçu terk etme sürecinin iki faktörlü olduğu belirtilmiş ve bütünleşik bir model savunulmuştur. Burada (bir toplumsal faktör olarak) rehabilitasyon sürecinin ve kişisel motivasyonun birleştirilmesi halinde suçun terk edilmesinin daha mümkün olabileceği dile getirilmiştir (LeBel vd., 2008). Yani suçun terk edilebilmesi için hem toplumsal hem de kişisel faktörlerin devreye girmesi gerektiği, bireyin suçu ancak bu şekilde terk edebileceği vurgusu yapılmıştır.

İLGİLİ LİTERATÜRE KISA BİR BAKIŞ

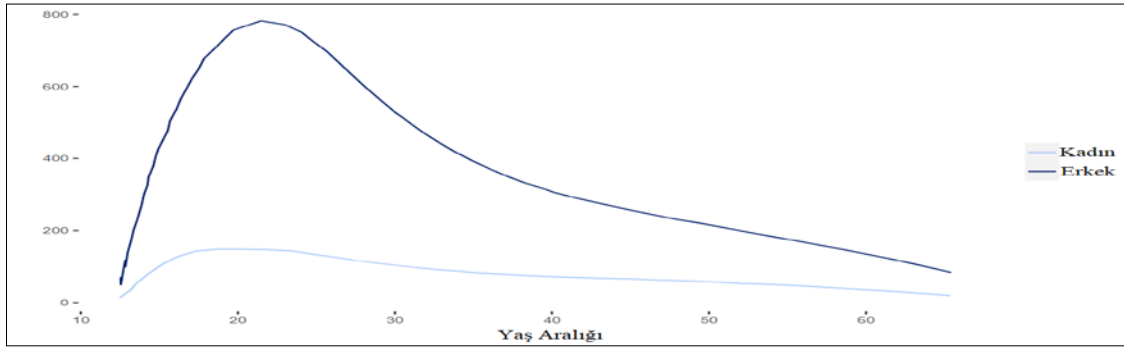
Suç kariyeri araştırmacıları, genel anlamda yaş ve suçluluk arasında anlamlı bir ilişkinin var olduğunu ifade etmişlerdir. Onlara göre bireyler genellikle erken ergenlik döneminde suç işlemeye başlamakta, suç işleme oranları geç ergenlik veya yetişkinlik döneminde (on yedi yaşında) zirve yapmakta ve ayrıca otuz veya kırk yaş öncesi suç işlemeyi bırakmaktadır. Dolayısıyla bu araştırmacıların çizdiği perspektif, yaşa bağlı bir suç işleme veya suçu terk etme perspektifi olmaktadır (Farrington, 1995).

Şekil 1. Farrington'ın (1983) 1938-1961-1983 yıllarına ve İngiliz erkeklerine dair yaş-suç bulguları (Kişi başına düşen suç oranı - Her 100 kişide bir)

Farrington ve diğer kriminologlar suçun “genç erkek oyunu” olduğunu belirtmektedirler. Dolayısıyla suç faaliyeti genellikle genç yetişkinlik döneminde erkekler tarafından gerçekleştirilmektedir ve bu erkeklerin çoğu yetişkinliğe ulaştıklarında suç işlemekten kaçınmaya başlamaktadırlar (Moffitt, 1993). Yukarıdaki şekilde Farrington'ın İngiltere İçişleri Bakanlığı verilerini kullanarak üç ayrı yıla ait İngiliz erkeklerinin yaşa ve suça dair elde ettiği bulgular verilmiştir. Şekilde de görüleceği üzere suç işleme 17 yaşında zirve yapmakta, daha sonraki süreçte ise gittikçe azalmaktadır. Bu yaş-suç eğrisine göre suç işleyen insanlar yaş ilerledikçe suç işlemeyi terk etmektedirler.

Bunula birlikte herhangi bir suç türünde bireylerin toplam tutuklanma sayısının bireylerin yaşlarına göre oranlanmasını içeren “yaş-suç eğrisi” analiziyle tanınan Gottfredson ve Hirschi (1983) bu analizin en az 150 yıldır geçerliliğini korumakta olduğunu savunmaktadırlar. Gottfredson ve Hirschi tarafından elde edilen bulgular özet olarak aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Şekil 2. Gottfredson ve Hirschi'nin (1983) 1842-1844 yılları arasında İngiltere ve Galler'deki suçlulardan elde ettikleri yaş-cinsiyet-suç verileri (Kişi başına düşen suç oranı- Her 100.000 kişide bir)

Şekilde de görüleceği üzere, yaş arttıkça suçta katılım azalmaktadır. Ayrıca bu durum cinsiyet değişkeninden de etkilenmemektedir. Yani bu durum hem erkekler hem de kadınlar için aynıdır. Gottfredson ve Hirschi'ye göre yaş, cinsiyet ve suç arasındaki bu ilişki değişmez bir niteliğe sahiptir. Herhangi bir tarihsel dönemde, herhangi bir yerde, tüm insanlar hem suç türüne hem de bireysel suç eğilimine bakılmaksızın yaşlandıkça daha az suç işleme eğilimindedir. Onlara göre erken gençlik döneminde tutuklanma oranlarında yüksek bir artış yaşanmakta, geç gençlik veya erken yetişkinlik döneminde en yüksek tutuklanma oranları gerçekleşmekte ve geriye kalan yaş döneminde ise tutuklanma oranlarında bir düşüş yaşanmaktadır (Britt, 1992). Yirmili yaşların başında aktif suçluların sayısı %85 oranında azalmakta ve 28 yaşına gelindiğinde suçta karışanların çoğu suçta terk etmektedirler (Moffitt, 1993: 675). Benzer şekilde yaş ve suç oranları arasında ters bir orantı olduğu bazı çalışmalarla ortaya konulmuştur. Buna göre tutuklanma oranlarına bakıldığında insanlar yaşlandıkça tutuklanma oranları azalmaktadır (Hirschi ve Gottfredson, 1983; Cohen ve Land, 1987). Benzer şekilde Uggen (2000) da çalışmasında 26 yaşın üzerindeki suçluların yaşam süreçlerinde bir dönüm noktası olduğunu bulmuştur. Bireylerin 26 yaşından sonra suçta terk etme olasılıklarının artacağını ifade etmiştir. En aktif ve ciddi suçlular bile orta yetişkinlik döneminin bir noktasında en nihayetinde suçta terk etme sürecine girmektedirler (Sampson ve Laub, 2003). Kısacası, bireyler gençlik yıllarında suç işleyenlerin çoğu yaşlanıp suçta terk ederken küçük bir azınlık yetişkinlikte suç işlemeye devam etmektedir. Fakat yaşlanma sürecinin bir sonucu olarak bireyler tarafından işlenen bu suçların sayısı önemli ölçüde azalmaktadır.

Tabi bunun nedeni oldukça farklılaşmakla birlikte suç işleme maliyetlerindeki, durumlarındaki değişimler veya uygunlukla birlikte yaşanan dönüşümler olabilmektedir (Terry, 2003; Blokland ve Nieuwebeerta, 2005; Maruna ve Toch, 2005). Bireyler daha yaşlı hale geldikçe özellikle sağlık anlamında bir gerileme yaşayabilmekte veya kanunlara aykırı faaliyetlere yönelik yetenek ve motivasyonları azalabilmektedir. Bu doğrultuda konuyla ilgili Terry (2003), cezaevindeki bireylerin yaşlandıkça kendilerini gençlere oranla daha az rahat hissettiklerini belirtmiştir. Böylelikle burada bahsedilen bireylerin cezaevi ile olan bağlarının ve cezaevindeki statülerinin zaman içerisinde azalması demektir. Bireyler yaşa bağlı olarak fazlaca sağlık problemi yaşayabilir, yaşlandıkça kendi aile üyelerine ne derece zarar verdiklerini daha fazla anlayabilirler. Farklı bir bakış açısıyla Moffitt (1993), genç yetişkinlerin diğerlerine göre daha fazla suç işlemeyi bırakmalarının nedeninin, yetişkinliğe eşlik eden değişen sosyal rollere sağlıklı bir şekilde uyum sağlamaları olduğunu öne sürmektedir.

Yaş ile birlikte seyri değişen suçluluk durumunun genel kabul gördüğu bilinmektedir. Bununla birlikte uygunlaşma reformu teorilerinin de öngördüğu biçimde, insanların yaşlanmayla birlikte doğal olarak suçtan uzaklaştığı veya suçta terk ettiği sonucuna varılmaktadır. Suç ve suçtan vazgeçme üzerine yapılan en eski ve en bilinen çalışmalardan biri Glueckler tarafından gerçekleştirilmiştir. Onlar, doğal bir uygunlaşma sürecine giren fiziksel ve zihinsel değişikliklerin süreçle davranışlardaki iyileşmenin başlıca açıklamasını sunduğunu öne sürmüşlerdir. Yani onlara göre suçta terk etme süreci, normatif ve beklenen bir durumdur. Bu durumda ortaya çıkabilecek istisnalar ise uygunlaşmamışlıkla açıklanmaktadır (Glueck ve Glueck, 1950'den akt. Schwartz vd., 2019). Gottfredson ve Hirschi (1990: 136) de benzer şekilde yaş ilerlemesiyle birlikte "kendiliğinden" bir suçtan vazgeçmenin gerçekleştiğini öne sürmektedirler ve ayrıca süreç içerisinde suç işlemedeki azalmaları ise yeniden suç işleme motivasyonunun ve kapasitesinin azalmasına veya biyolojik değişikliklere bağlamaktadırlar. Shover ve Thompson (1992) da suçta terk etme sürecini yaşla ve zaman içinde sosyal damgalanmanın azalmasıyla ilişkilendirmişlerdir. Sosyal damgalanmanın azalmasının yaşlı suçlular arasında suçta terk etme sürecini olumlu yönde etkilediğini ve

yaşın suçu terk eden bireyler tarafından yapılan rasyonel seçimleri etkileyen bir perspektif sağladığını belirtmişlerdir.

Yaş her zaman fiziksel veya biyolojik temeliyle birlikte ele alınamamıştır. Bazı araştırmacılar kişisel eylemliliğin önemine vurgu yaparak olgunlaşma ve yaşın birbirinin yerine kullanılabilir kavramlar olmadığını, yaşlanma ve olgunlaşma arasında bir ayrım olduğunu belirtmişlerdir (Glueck ve Glueck, 1950'den akt. Schwartz vd., 2019; Maruna, 2001). Suçlu yapıdan suçsuzluğa doğru değişme ihtiyacının farkına varan ve bilişsel dönüşüm yoluyla davranış ve bakış açısını değiştirmeye başlayan bir suçlunun, yaşça büyümekle birlikte olgunlaşabilmesi olasıdır (Giordano vd., 2003). Yani burada biyolojik olgunlaşma ile sosyal olgunlaşma arasında bir farklılık olduğu iddia edilmektedir. Bu bağlamda suçu terk etme sürecine bilişsel anlamda kilitlenmiş bir bireyin yaşı ne olursa olsun olgunlaşma veya sosyal olgunlaşma gösterdiği kabul edilebilir. Bununla birlikte modern toplumlarda ergen bireylerin biyolojik olgunlaşmayı sosyal olgunlaşmadan önce yaşamaktadır ve suç davranışlarının önemli bir kısmı, suçtan kaçınma ile sosyal olgunlaşma arasındaki ilişki ile açıklanmaktadır (Moffitt, 1993). Literatüre bakıldığında gerçekleştirilen son araştırmalar, yaşla ilişkili herhangi bir biyolojik veya gelişimsel değişikliğin haricinde sosyal deneyimlerin suçu terk etme süreci üzerindeki bağımsız bir etkisini ortaya koymuştur (Sweeten vd., 2013).

Her ne kadar hiçbir değişkenden etkilenmeksizin yaşın doğrudan suçluluk ve suçu terk etme süreci üzerinde belirleyici olduğu ifade edilmiş olursa dahi aile, istihdam, cinsiyet gibi bazı değişkenlerin de suç ve yaş arasındaki bağlantıyı etkileyebileceği bazı araştırmacılar tarafından dile getirilmiştir. Örneğin cinsiyet değişkeni özelinde erkeklerin yetişkinlikte suçu terk etme olasılığının kadınlardan daha düşük olduğunun ileri sürüldüğü ifade edilmelidir. Ancak kadın suçlular daha düşük suç işleme oranları gösterme eğiliminde olsalar da yaş-suç eğrisinin hem erkekler hem de kadınlar için eşit olduğu gösterildiğinden dolayı bu konu belirsizliğini korumaktadır (Laub ve Sampson, 2001; Barnes ve Beaver, 2012).

Literatüre göz atıldığında suçu terk etmede yaşın veya olgunlaşmanın çok etkili faktörler olduğu gözlemlenmektedir. Literatürde yaş faktörü sıkça olgunlaşma ile de ilişkilendirilmektedir. Aynı zamanda suç işleyen birey yaşlandıkça cezai koşullarına karşı dayanıklılığı yıpranmakta, sabıkalı olmasından dolayı aldığı cezalar katlandığından bu şekilde suç işleyip ceza alması durumunda ömrünün bu şekilde biteceği düşüncesi kişide caydırıcı etki yarattığı görülmektedir. Dolayısıyla yaş, yaşın ilerlemesi veya olgunlaşma faktörleri eski hükümlü bireylerin suçu terk etmelerinde ve topluma yeniden adapte olmalarında katkı sunabilmektedir.

YÖNTEM

Bu araştırma, keşfedici özelliği ağır basan nitel bir araştırma olarak tasarlanmıştır. Araştırmada eski hükümlülerin başarılı toplumsal entegrasyonları ve suçu terk ediş süreçleri ele alınmıştır. Araştırmanın evreninin çok geniş olması nedeniyle evrenden örneklem alma yoluna gidilmiştir. Bu anlamda araştırmanın örneklemini, daha önceden hüküm giymiş olup cezaevini deneyimlemiş eski hükümlüler oluşturmaktadır.

Araştırmada, nitel araştırma modellerinden fenomenolojik araştırma modeli kullanılmıştır. Fenomenolojik araştırmada, ortak temalar için tek bir fenomen etrafında bireylerin yaşanmış deneyimlerinin araştırılması amaçlanmaktadır. Diğer bir ifade ile fenomenolojik yaklaşımın amacı; ilgilenilen olguyla ilgili olarak bireylerin neyi deneyimlediklerini, deneyimlemenin ne anlama geldiğini ve bunu nasıl deneyimlediklerini

anlama çabası bulunmaktadır (Creswell, 2013). Fenomenolojik yöntem, örneklem grubunun yaşantılarını ve bu yaşantıları anlamlandırmaya yönelik keşfedici bir çaba olarak nitelendirilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Araştırmanın temel problemini eski hükümlü bireylerin suç eylemlerinden uzaklaşmalarında yaşa ve/veya olgunlaşmaya ilişkin dinamiklerin etkisinin açıklanması oluşturmaktadır. Araştırmada eski hükümlülerin suçu terk etme süreçlerinde yaşın ilerlemesinin ve olgunlaşmanın ne düzeyde ve nasıl etkili olduğuna ilişkin algıları ve bakış açılarına odaklanılmıştır. Bu nedenle araştırmanın yöntemi, nitel bir araştırma olarak belirlenmiştir. Nitel araştırmalarda bireylerin görüşleri, tutumları ve değerlendirmeleri derinlemesine incelenmektedir. Derinlemesine irdeleme yönü itibarıyla bu araştırma yöntemi, bireylerin davranışlarını ve motivasyonlarını anlamlandırma yolunda nitelikli veriler elde edilmesini sağlamaktadır.

Araştırmanın evreni Diyarbakır ili olarak belirlenmiştir. Araştırmanın örneklemini, cezaevinden tahliye olduktan sonra en az iki yıllık sürede herhangi bir suç işlemeyen 18 yaş üstü 50 eski hükümlüler oluşturmaktadır. Çalışmada dört farklı suç türünden cezaevine girip çıkan suçlu gruplarıyla görüşülmüştür. Suçlu gruplarıyla olan görüşmelerde sorulan sorulara benzer cevaplar verilmeye başlandığında doygunluk noktasına varıldığı düşünülerek görüşmeler sonlandırılmıştır. Örneklem grubunu uyuşturucu suç (uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti, uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanma veya satın alma), yaralama, cinayet ve cinayete teşebbüs ve hırsızlık suçlarından cezaevine girip çıkan eski hükümlüler oluşturmaktadır.

Tablo 1. Katılımcılar Hakkında Temel Bilgiler

Kod	Cinsiyet	Yaş	Suç Türü	Toplam Ceza Süresi
K5	Erkek	47	Yaralama-Cinayet	10 yıl 6 ay
K12	Erkek	37	Gasp-Hırsızlık-Uyuşturucu	11 yıl 7 ay
K11	Erkek	43	Uyuşturucu	8 yıl
K19	Erkek	32	Yaralama-Gasp-Hırsızlık	4 yıl
K21	Erkek	32	Hırsızlık-Uyuşturucu	11 yıl
K24	Erkek	30	Hırsızlık	6 ay
K26	Erkek	29	Yaralama	2 yıl 2 ay
K30	Erkek	27	Hırsızlık-Yaralama-Gasp	3 yıl
K36	Erkek	38	Hırsızlık-Yaralama	12 yıl
K38	Erkek	39	Uyuşturucu-Yaralama	8 yıl
K42	Erkek	26	Yaralama-Uyuşturucu	5 yıl
K44	Erkek	49	Uyuşturucu-Kaçakçılık	8 yıl
K47	Erkek	32	Uyuşturucu	7 yıl 7 ay

Örneklem içerisinde yer alan 18 yaş üstü 50 eski hükümlü bireyin tümü ile Diyarbakır ilinde görüşülmüştür. Yukarıdaki tabloda da görüleceği üzere bu çalışma kapsamına alınan örneklem

grubundaki bireylerden cezaevinde toplamda en uzun süre kalan birey 11 yıl 7 ay (K12) iken en kısa süre kalan birey ise 6 ay (K24) kalmıştır. Örneklem grubuna ait suç türlerinde en fazla sayıyı toplamda 26 kişi ile uyuşturucu (uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti, uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanma veya satın alma) suçlarından hüküm giymiş olanlar oluşturmuştur. Bu suçlu grup, aynı zamanda uyuşturucu suçları dışında başka suçlar da işlemişlerdir. Örneklem grubu içerisinde yer alan toplam katılımcı sayısı 50 olmasına rağmen bu çalışma kapsamında anlatımı verilmemiş olan katılımcılar hakkındaki bilgiler tabloya eklenmemiştir.

Araştırmada tesadüfi olmayan (olasılığa dayalı olmayan) örnekleme tekniklerinden amaca yönelik örnekleme ve kartopu örnekleme teknikleri birlikte kullanılmıştır. Araştırmanın parametreleri dâhilinde evrenin büyüklüğünü tespit etmek mümkün olmamıştır. Çalışma kapsamında görüşülmesi amaçlanan örneklem grubuna ulaşmak çok kolay olmamıştır. Bu nedenle çalışmada kartopu örnekleme türü de kullanılmıştır. Çünkü kartopu örnekleme, evrenin kesin sınırlarının bilinmediği ve evrenin kaç kişiden oluştuğunun net olarak ortaya konulamadığı durumlarda uygulanan bir örnekleme tipi olarak karşımıza çıkmaktadır. Kartopu örnekleminin temelinde görüşmecinin görüşülmesi planlanan bireylere ulaşmasının çok zor olduğu durumlarda görüşme gerçekleştirilen kişiler vasıtasıyla hedeflenen benzer özellikteki diğer bireylere ulaşılması amacı bulunmaktadır. Bu şekilde kartopu metaforundan hareketle zincirleme bir prensiple örneklem sayısı büyütülmüş, daha fazla deneğe/katılımcıya ulaşılması sağlanmış olmaktadır (Altunışık vd., 2004: 130). Kartopu örnekleme; toplumda marjinal olarak nitelendirilebilecek kesimlere, hukuk dışı faaliyet sergileyen ya da daha önce herhangi bir suç faaliyeti içerisinde yer almış olan kişilere veya toplumsal sapma gösteren gruplara ulaşmakta kullanıldığında avantaj sağlayabilecek bir örnekleme tekniğidir. Çalışmanın örneklem grubu içerisinde yer alan eski hükümlü bireylere ulaşabilme zorluğu düşünüldüğünde resmi makamlardan eski hükümlü bireyler ile ilgili bilgi alma talebimizin reddedilmesi de göz önünde bulundurularak kartopu örnekleme yönteminin bu yönüyle çalışmaya oldukça fayda sağladığı belirtilmelidir.

Amaca yönelik örnekleme tekniği kullanılarak katılımcılara ulaşılmasında ilk olarak Diyarbakır ilinin seçilmesinin çeşitli gerekçeleri bulunmaktadır. Bu gerekçelerden ilki, Diyarbakır ilinin diğer illerden, özellikle de çevresindeki illerden farklı bir suçluluk düzeyine sahip olmasıdır. Türkiye'nin önemli büyük kentlerinden biri olan Diyarbakır'ın özellikle son zamanlarda öne çıkan sorunlarından biri, suç oranlarının yüksek olmasıdır. Diyarbakır, suç oranları açısından Türkiye'de listenin üst sıralarında yer almaktadır. Diyarbakır'a ait veriler (daimi ikametgâh ve suç türüne göre ceza infaz kurumuna giren hükümlü oranları) incelendiğinde özellikle Türkiye ortalamalarına göre daha kriminal bir yapıya sahip olduğu söylenebilir.

Tablo 2: 2020 Yılı Daimi İkametgâh ve Suç Türüne Göre Ceza İnfaz Kurumuna Giren Hükümlü Sayıları ve Kişi Başına Düşen Suç Oranı-KBDSO (TÜİK, 2021)**

Türkiye			Diyarbakır		
Toplam Nüfus	83.614.362 (2020 Yılı)**		Toplam Nüfus	1.783.431 (2020 Yılı)**	
Suç Türü	Toplam Suç	KBDSO	Suç Türü	Toplam Suç	KBDSO
Hırsızlık	39.279	0,00046	Hırsızlık	1.175	0,00065
Yaralama	40.445	0,00048	Yaralama	721	0,00040
Uyuşturucu*	23.615	0,00028	Uyuşturucu*	1.035	0,00058

*Uyuşturucu Suçları: Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti, uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanma veya satın alma

** 2020 yılı sonrasına ait suç türüne göre oranlar TÜİK veri tabanında bulunmamaktadır.

2020 yılına ait daimi ikametgâh ve suç türüne göre ceza infaz kurumuna giren hükümlü oranlarını ve kişi başına düşen suç miktarlarını içeren tabloda da görüleceği üzere Diyarbakır; hırsızlık ve uyuşturucu suçları özelinde Türkiye’deki kişi başına düşen suç oranlarının üstünde bir orana sahiptir. Türkiye genelinde hırsızlık suç türü için kişi başına düşen suç oranı yüz binde 46 iken Diyarbakır’da bu oran yüz binde 65’tir. Bununla birlikte Türkiye genelinde uyuşturucu suç türünde, kişi başına düşen suç oranı yüz binde 28 iken Diyarbakır’da bu oranın yüz binde 58 ile çok daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu oranlar göz önünde bulundurularak Diyarbakır’ın Türkiye ortalamalarının üzerinde oranlarla kriminal bir yapıya sahip olduğu söylenebilir.

Araştırma evreni olarak Diyarbakır ilinin seçilmesinin diğer bir nedeni de Diyarbakır özelinde suçu terk etme ve topluma adapte olma ile ilgili olarak alanda akademik çalışmaların daha önce yapılmamış olmasıdır. Nitekim Diyarbakır’ın evren olarak belirlendiği sosyo-kriminolojik çalışmaların tümü suçluluk ve hükümlülük sürecini veya suçu önleme modellerini anlamlandırma odaklıyken bu çalışma tam aksine suçu terk etme ve topluma adapte olma sürecinin açıklanmasına yönelmiştir. Dolayısıyla bu çalışma, evrene dair olarak okuyuculara ve araştırmacılara farklı bir perspektif sunmaktadır. Bu bağlamda amaca yönelik örnekleme tekniği kullanılarak Diyarbakır’dan seçilen örneklem grubu ile görüşmeler gerçekleştirilmiş ve daha sonrasında kartopu örnekleme tekniği ile araştırma grubuna katılımcılar eklenmiştir.

Veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme tekniği tercih edilmiştir. Derinlemesine gerçekleştirilen görüşmelerde katılımcılara suçu terk etmelerinde ve topluma entegre olmalarında yaşın ilerlemesinin, yaşlanmanın veya daha olgun hale gelmenin etkisinin olup olmadığı yönünde sorular sorulmuştur.

Çalışma, cezaevinden tahliye olmuş eski hükümlülerin suç eylemlerini terk etmelerinde ve toplumla başarılı bir toplumsal entegrasyon sağlamalarında etkili olan “yaş ve olgunlaşma” dinamiklerinin keşfi ile sınırlıdır. Dolayısıyla çalışma, suçu terk etme ve topluma başarılı bir şekilde entegre olma sürecinin toplumsal arka planına odaklandığı için sosyolojik bir bağlamla sınırlı tutulmuştur. Örneklem grubundaki katılımcıların en az iki yıl önce cezaevinden tahliye edilmiş olma kriteri de bu araştırmanın bir sınırlılığı olarak belirlenmiştir. Bu bağlamda katılımcılar, örnekleme ait özellikler kısmında da belirtildiği üzere cezaevi sonrası en az iki yıllık sürede herhangi bir suç işlemediklerini belirtmişlerdir. Katılımcıların suç işlemedikleri yönündeki bu beyanları doğru olarak kabul edilmiştir. Bir diğer sınırlandırma ise cezaevinden tahliye olan bireylerin tahliye zamanı üzerinden geçen azami sürenin belirlenmesi ile ilgili olmuştur. Görüşme için seçilen katılımcıların dört yıldır cezaevinden çıkmış olma kriteri gözetilmiştir. Dört yıl kriterinin belirlenmiş olmasının nedeni, genelde cezaevinden çıkan bireylerin önemli bir oranının ilk yıl suç işleyip tekrar cezaevine dönmüş olmasıyla ilişkilidir. Yıl sayısı arttıkça bu oran düşmektedir. Bu kapsamda dört yıldan sonra yeniden suçluluk oranı son derece azalmaktadır (bkz. Farrington ve Hawkins, 1991; Shover ve Thompson, 1992; Sampson ve Laub, 1993; Kürzinger, 1996; Livingston, 1996; Giddens, 2012; Çimen, 2015).

BULGULAR VE BULGULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Literatür incelendiğinde yaş ve suç arasında bir ilişki olduğu görülmektedir. Genel anlamda bireylerin ergenlikte suç işlemeye başladıkları, suç yoğunluğunun on yedi yaş civarında gerçekleştiği, yaş ilerledikçe suç işlemeyi bıraktıkları (Farrington, 1995); bazı araştırmalara göre bireyler 28 yaşına (Moffitt, 1993: 675), bazılarının göre 26 yaşına (Uggen, 2000) bazılarının göre ise orta yetişkinlik dönemine (Sampson ve Laub, 2003) geldiklerinde suçu terk etme sürecine girmektedirler. Bazı araştırmacılara göre zaten yaşın ilerlemesi ile birlikte suçun terk edilmesi normatif, doğal ve beklenen bir durumdur (Glueck ve Glueck, 1950'den akt. Schwartz vd., 2019) veya zaten “kendiliğinden” gerçekleşen bir süreçtir. Bazılarının göre suçu terk etme süreci yeniden suç işleme motivasyonunun ve kapasitesinin azalmasına veya biyolojik değişiklikler ile ilgilidir (Gottfredson ve Hirschi, 1990: 136). Suçu terk etme süreci yaşla ve zaman içinde sosyal damgalanmanın etkisinin azalmasıyla ilişkili görülmüş (Shover ve Thompson, 1992); bireylerin suç işledikleri takdirde karşı karşıya kalabilecekleri yaptırımlardaki değişimler veya olgunlaşma ile yaşanan dönüşümlerin suçu terk etmede etkili olduğu kabul edilmiştir (Terry, 2003; Blokland ve Nieuwebeerta, 2005; Maruna ve Toch, 2005). Ayrıca yaş ilerlediğinde bireyler çeşitli sağlık sorunlarıyla karşılaşabilmekte, yaşlandıkça kendi aile üyelerine ne derece zarar verdiklerini daha net anlayabilmekte (Terry, 2003) veya yetişkinlikle birlikte değişen sosyal rollere sağlıklı bir şekilde uyum sağlamaya başladıkları için suçu terk edebilmektedirler (Moffitt, 1993).

Bu çalışma açısından cevabı merak edilen bir unsur da yaşlanma ve/veya olgunlaşmanın suçu terk etme üzerinde ne kadar etkili olduğudur. Bu açıdan konuyla ilgili veri elde edilebilmesi için çalışmanın örneklem grubu içerisinde yer alan katılımcılara “**Suçtu terk etmenizde yaş veya olgunlaşma faktörleri etkili oldu mu?**” sorusuna karşılık, çok sayıda katılımcının suçu terk etme sürecinde yaşa veya olgunlaşmaya vurgu yaptıkları saptanmıştır. Bazı katılımcıların yaş ve olgunlaşmayı aynı anlamda gördükleri bazılarının ise olgunlaşmaya farklı bir anlam atfettikleri görülmüştür. Yukarıda da belirtildiği üzere olgunlaşma, bazı katılımcılar tarafından biyolojik anlamda gelişmenin ötesinde sosyal sermaye birikimi veya sosyal olgunlaşma olarak algılanmış ve kullanılmıştır.

Aşağıda suç işleme ile yaş arasında doğrudan bir bağ kuran bazı görüşlere yer verilmiştir:

“Yok, Allah göstermesin artık yaşımız 39 oldu. Bu saatten sonra suç işlenmez.” (K38-39 yaşında-erkek-uyuşturucu, yaralama, evrakta sahtecilik, firar)

Benzer şekilde başka bir katılımcı (K44 kodlu) da yaş, suç ile ilişkilendirmiştir. Ona göre suç işlenebilecek azami bir yaş sınırı vardır ve kendisi artık bu yaş geçtiği için suç işlemeyecek durumdadır ve dolayısıyla suçu terk etmiştir:

“Yaş önemlidir. Artık yaş da geçti, yaş oldu 50. Bir daha hapishaneye girsek zaten artık 70 yaşına kadar zor çıkarız. Yaş zaten müsaade etmez. Bıraktık.” (K44-49 yaşında-erkek-hırsızlık, uyuşturucu, kaçakçılık)

Başka bir katılımcı (K5 kodlu) da yaş, cezaevi ve suçluluk arasında bir bağlantıdan bahsetmiştir. Cezaevi sürecinin bireyi yıpratmış, genç yaşta olan bireyin cezaevi yükünü kaldırabileceğini fakat yaşının geçtiğini kendi deyimiyle artık “kendisinden geçtiğini” belirten katılımcı bundan dolayı suçu terk etmiştir:

“Yani bir gencin cezaevine girmesi, çıkması veya belli bir yaşını almış olan kişinin cezaevine girip çıkması arasında çok büyük bir fark var. Ben bazen kendi kendime

diyorum ki ben on yıl yattım, gidip bir daha yatamam. Ben diyorum ki limitimi doldurmuşum. Başta da söyledim ya bir insan Türkiye şartlarında cezaevinde en fazla on yıl yatabilir. Bizden geçmiş. İstesem de suç işleyemem, yaşımlı olmuş neredeyse elli...” (K5-47 yaşında-erkek-yaralama, cinayet)

Yukarıdaki anlatımlarda da görüleceği üzere yaşımlı ilerlemesi ile birlikte doğal bir şekilde suçtan vazgeçildiği görüşü genel anlamda ortaya konmuştur. Burada elde edilen tespit önceden bazı araştırmalar tarafından da ortaya konmuştur. Bu açıdan araştırmanın bu bulgusu daha önce ortaya koymuş bazı araştırmalardaki bulgularla örtüşmektedir. Nitekim yaşımlı ilerlemesi ile birlikte suçun terk edilmesi normatif, doğal, beklenen veya “kendiliğinden” gerçekleşen bir durum olarak görülmüştür (Glueck ve Glueck, 1950’den akt. Schwartz vd., 2019; Gottfredson ve Hirschi, 1990: 136).

Araştırmanın örneklem grubu içerisinde yer alan eski hükümlü bir diğer katılımcı (K26 kodlu), ilginç bir şekilde yaş-suç arasındaki ilişkiyi neredeyse özetleyen bir anlatım ortaya koymuştur. Bahsedilen katılımcıya ait anlatım şöyledir:

“(...) Ya örneğin adam yirmi yaşındadır, belki on kez cezaevine girip çıkmış. Onun için pek önemli olmaz. Burada tabii ki kişinin yaşı önemlidir. Yani bir kişi yaşı küçük ise suçu devam ettirme olasılığı da artıyor veya suçu az ise cezası az ise suçu devam ettirebilme durumu oluyor. Cezaevinde uzun yatan bir kişinin suç işleme ihtimali azalıyor. Yaş büyüdükçe bir insanın suç işleme durumu olmuyor. Bende de yaşımlı etkisi oldu tabii ki.” (K26-29 yaşında-erkek-yaralama)

Yukarıdaki açıklamada katılımcı, genç yaşta olan bireyin suçu devam ettirme olasılığının yüksek olacağını vurgulamıştır. Ayrıca alınan ceza süresinin az olmasının bireyi suçluluk sürecine tekrar sürükleyebileceğini, cezaevini uzun yıllar deneyimlemiş bireylerin tekrar suç işleme olasılıklarının az olacağını, yaş ve suç işleme arasında bir ters orantı olduğunu ve kendisinin suçu terk etme nedeninin yaşça büyümesi olduğunu belirtmiştir. Bireyin genellikle genç yaşla suç işlediğini ve ilerleyen yaşta ise suçtan uzaklaştığını ortaya koyan araştırmanın bu bulgusu ile araştırma literatüründe karşılaşılan bazı araştırmaların bulguları örtüşmektedir. Bu araştırmalara göre birey genellikle ergenlikte, yirmi altı yaş veya yirmi sekiz yaş civarında suç işlemekte ve ilerleyen süreçte ise suçu terk etmektedir (Farrington, 1995; Gottfredson ve Hirschi, 1990; Moffitt, 1993: 675; Uggen, 2000).

Araştırma kapsamında görüşülen bazı katılımcılar; yaşı, akli kullanamama veya bazı şeyleri idrak edememe gibi unsurlarla dile getirmişlerdir. Bireyin yaşça küçük olması suç işlemesi veya suçu devam ettirmesi durumunda ne ile karşı karşıya kalabileceğini idrak edememesi olarak belirtilmiştir. Aşağıda buna ilişkin bir görüş yer almaktadır. Bu görüşü ortaya koyan katılımcı (K19 kodlu), yaş küçüklüğü nedeniyle suçluluk süreninin tam anlamıyla idrak edilemeyeceğini bundan dolayı küçük yaşta suç işlediğini ve şu anda çocukluk döneminde gerçekleştirdiği suç faaliyetlerini anlamlandıramadığını belirtmiştir:

“Yaş çok etkilidir. Yaş küçük, akli selim düşünemiyorsun. Bazı şeyleri idrak edemiyorsun. O zaman şimdiki aklım olsaydı ben suça girmezdim. Çocuk akli suça götürür.” (K19-32 yaşında-erkek-yaralama, gasp, hırsızlık)

Benzer şekilde başka bir katılımcı (K12 kodlu) da yaş küçüklüğüne bağlı olarak suç işleme ile birlikte karşılaşılabilecek yaptırımın, bireyin hayatında yaşanacak değişimin mukayese edilememesinden kaynaklı

olarak suç işlendiğini dolayısıyla şu anki yaşıyla bu mukayeseyi yapabildiğini ve suçu terk ettiğini ifade etmiştir:

“Benimki tamamen o günkü yaşımın küçük olmasından, bazı şeyleri idrak edemememdedi. Sonucunun bana neler getireceğini sonrasında başıma neler gelebileceğini hiç düşünemedim. O anki yaşımdan, aklımın yetersizliğinden kaynaklı olarak ben suça bulaştım.” (K12-37 yaşında-erkek-çete, gasp, hırsızlık, uyuşturucu)

Yine benzer şekilde küçük yaşın suçluluk ile ilgili durumların kavrayabilmenin önünde bir engel olduğunu belirten aşağıdaki katılımcı (K47 kodlu), konuyu daha net ve detaylı bir şekilde gözler önüne sermektedir:

“Şu anki aklımız bize dur diyebilir ama o dönemki çocukluk aklımız bunu demez. O zamanki çocuk aklı ve ayrıca cesaret de vardı. Tabii yaşın da çok etkisi var mesela şu an düşünüyorum diyorum ki neden yaptın böyle şeyleri? Yani şu anki durumumda olsaydım kesinlikle yapmazdım. Akıldan bahsediyoruz çocuk olan kişi aklını doğru düzgün kullanamaz, farklı düşünür o gün farklı düşünüyordum; bugün farklı düşünüyorum. Çocukken mesela o suçları niçin işliyordum? Para için işliyordum, sonumun ne olabileceğini düşünmüyordum. Ama şu an farklı bir şeyi yapacağım zaman bunun sonuçlarının olduğunu biliyorum. Çocukken hiç yakalanabileceğimi düşünmüyordum, hep cesaretli bir şekilde davranmaya çalışıyorum. Ama bugün içimde korkular var. Çocukken şöyle düşünüyorduk mesela bizden büyük olan kişiler cezaevine girdiklerinde biri diyordu ki: Ya o işte onlar cezaevine girmişler acaba cezaevi nasıl bir yerdir? Prestij kazandıran bir yerdi biz de gidelim, diyorduk. Yaş önemlidir, insan artık olgunlaştığını düşünüyor ya utanıyor artık. Mesela çocuk yaşlarda iken icabında seviniyordum mesela diyordum ki ben şöyle böyle uyuşturucu yaptım, diyordum ama şu anda mesela ismini bile kullanmak bana çok itici geliyor. Bahsedilmesi hoşuma gitmiyor. Kesinlikle tekrar suç işlemem. Ben bugün kuru ekmek bile yesem bir daha o işi yapmam, suç işlemem. Çünkü şimdiki aklım olsaydı o zaman yapmazdım. Yaşımız geçti artık, bazı şeyleri çok daha iyi anlayabiliyoruz. Çünkü benim de çocuğum var. Yaşımız küçüktü, cahillik dönemiydi boşluğa düştük kendimizi o dönemde kaybettik işte.” (K47-32 yaşında-erkek-uyuşturucu)

Yukarıdaki anlatımın bir kısmında da değinildiği üzere suçlu bireylere özenme suçluluğa yol açan bir durumdur. Her yaşta bireyler başka bireylere özenbiliyorken küçük yaşlarda diğer bireylere özenmenin çok daha fazla gerçekleştiği araştırmanın katılımcıları tarafından dile getirilmiştir. Bahsedilen bu katılımcılara göre suç işlemeye başlamalarında suçlu bireylere özenme durumları neden olmuştur. Fakat bu özentiler onlar henüz küçük yaşta iken gerçekleşmiştir ve şu anda suçu terk etmiş olmaları da yaşça büyümelerinden ve buna bağlı olarak suçlu bireylere özenme durumlarının olmayışından kaynaklanmaktadır. Bu kapsamda örnek olarak sunulabilecek iki anlatıma da aşağıda yer verilmiştir:

“Çocuk aklımızla tabii diğerlerine bakıyorduk, onlar ne yapıyorsa bu bizim hoşumuza gidiyor, bunu biz de yapmaya başlıyorduk. Çocuktuk, özeniyorduk. Özentiden suç doğar işte. Şu an tabii düşünüyor insan, o akılla nasıl özendim diyorum. Mesela ben daha önceden küçüktüm cezaevine girdim, çok daha fazla kötü oldum. Çocuk akıyla o dönem düşünmüyordum, o zaman diyorduk ki gidip yatarız, cezaevide cezadır biter. Şimdi ise baktığında durum çok farklı oluyor.” (K42-26 yaşında-erkek-yaralama, uyuşturucu)

“Artık belirli bir yaştan sonra kimseye özenmiyorsun. Kendin için bir şeyler yapmaya çalışıyorsun. Bu saatten sonra yapmam. (...) İnsan bir müddet geçtikten sonra olgunlaşıyor. Bir müddet geçtikten sonra dünyanın farkına varıyor. İnsan bireysel olmadığını fark ediyor. Büyüdüğünde bazı şeylerin farkına varıyorsun yani. Ne bileyim işte bir işe girip çalışmayla da bir yerlere varabileceğinin farkına varıyorsun mesela. Çocukluk akli ile bulaştığın durumları çok daha net anlayabiliyorsun.” (K24-30 yaşında-erkek-hırsızlık)

Suçu terk etme sürecinde yaş faktörü bazı katılımcılar tarafından olgunlaşma, doğrunun ve yanlışın farkına varma, tecrübe sahibi olmakla veya sosyal yapılar ve bağları kavrayabilmekle bağlantı kurularak ifade görmüştür. Bu doğrultuda çok sayıda anlatım bulunmasına rağmen örnek olarak üç katılımcıya (K30, K21 ve K11 kodlu) ait anlatımlar aşağıya eklenmiştir:

“Şimdi ben başlangıçta hırsızlık yapıyordum. Ufaktım, küçüktüm, utanmıyordum. Şu an büyüdük yani şu an ne yaparsam yapayım gidip birisinin cebinden parasını çalamam. Ama yaşı küçük ise 15-20 yaşın altında ise devam etme durumu olabilir. Çünkü yaşı küçüktür; daha olgunlaşmamıştır, neyin ne olduğunu bilmiyordur. Tabi olgunlaşan kişi kendini bilen kişidir. Yoksa yaşı büyüyüp kendini bilmeyen insanlar oluyor. Ona bir şey diyemem. Onlar o zaman olgun hale gelmemiştir.” (K30-27 yaşında-erkek-yaralama, gasp, hırsızlık)

“Eskiden olsaydı, çocukluk akli olsaydı, derdim ki işte gideyim İstanbul'a bir iki iş yapayım. Ama artık olgunlaştık, tecrübeli olduk, bazı şeyleri gördük. Yani benim cezaevinde saçlarım beyazladı, hep düşüne düşünene öyle oldu. Bugünkü aklım olsaydı okumaktan başka bir şey yapmazdım.” (K21-32 yaşında-erkek-hırsızlık, uyuşturucu)

“Cezaevinden çıktuktan sonra biz akli selim insanlarız, diyelim ki yirmi yaşında bir genç, çocuk değiliz ki cezaevine girip çıkalım. O yaşlarda olan birinin durumu çok farklıdır. Bu zihniyete sahip değiliz. Sonuçta cezaevindeyken çocuklarımızın küçüklüğünü dahi görmedik. Şimdi çocuklarımız bizim cezaevine girdiğimiz yaşlardalar. Bu saatten sonra bu tür bir kalkışma doğru değil. Şu anda yani dediğim gibi cezaevinden çıkmışız, yaşımızı başımızı almışız, esnaflık yapıyoruz, sağ olsun dostlarımız var, onlar da bize destek oluyor o şekilde geçiniyoruz. Suç işleme durumumuz olamaz.” (K11-43 yaşında-erkek-uyuşturucu)

Anlatımlardan da anlaşılacağı üzere birey büyüdükçe yaşantılarında tecrübeler elde eder. Suç işleme durumunda ne ile karşı karşıya kalınabileceğini daha net bir şekilde görür. Zihniyet açısından bir dönüşüm yaşanır. Sosyal yapılar ve bağları daha net kavrayabilir ve de bu şekilde suçu terk etme başarısı gösterebilir. Araştırmanın bu bulgusu, Cid ve Marti'nin (2012) bulgularıyla paralellik göstermektedir. Cid ve Marti'ye ait çalışmada suçu terk etme sürecinde aile, eğitim vs. gibi sosyal yapılar ve bağlar etkili olmakla birlikte bireyin bunları kavrayabilmesi için de yaş faktörü de oldukça önemli olabilmektedir. Yani sosyal yapıların ve bağların suçu terk etme süreci üzerindeki etkisi yaş ve olgunlaşmaya bağlı olmaktadır. Ayrıca anlatımlardan da görüldüğü üzere olgunlaşma ile suçu terk etme arasında bir bağ kurulmuştur. Buna göre aklını kullanabilecek bir potansiyele kavuşan, doğru ve yanlış ayırt edebilecek hale gelen birey suçu terk etme başarısı sergileyebilmektedir. Öyle ki tüm bunlara birey ancak olgunlaştığı vakit ulaşabilecektir. Araştırmanın bu kısmında elde edilen bu bulgu ile benzerlik gösteren bazı çalışmalara ait bulgular bulunmaktadır. Bu çalışmalara göre birey, yaş bakımından veya biyolojik

açıdan büyümemiş olsa bile bilişsel anlamda olgunlaştığında suçu terk edebilmektedir (Moffitt, 1993; Giordano vd., 2003).

Katılımcılardan bazıları yaş değişkenini hırsızlık suçu bağlamında değerlendirmiş ve hırsızlık suçunun genel anlamda küçük yaşlarda işlendiği ve ilerleyen yaşlarla birlikte artık hırsızlık suçundan vazgeçildiği ifade edilmiştir. Bu anlamda bahsedilen konuya dair örnek bir anlatıma aşağıda yer verilmiştir:

“Tabii o zaman işte çocuktuk, biz de bazı şeyleri düşünemiyorduk. Tabii yaş da değiştiği zaman, büyüdüğün zaman artık hırsızlık yapamaz hale geliyorsun. Farklı şeylere yöneliyorsun. Yani yaş küçükken yapılabilecek suç, hırsızlık olarak görülür. Her zaman diyorum ben, Allah bir kaza bela vermezse, mecbur olmazsam, ben hiçbir suça karışmam. Gençlik döneminde, çocukluk döneminde biz bu tür şeyler yaptık. Bu saatten sonra artık insan utanır, bu saatten sonra bize artık cezaevi olmaz. Suç işlemek olmaz. Tabii insan olgunlaştıkça bunları düşünmeye başlıyor. Artık çocuk değildir bazı şeylerin farkına varıyor. Zaten insan olgunlaştıkça daha önce yaptığı şeylerden pişmanlık da duyuyor. Şimdi bazen ben de mesela diyorum ki ya ben nasıl yaptım böyle şeyleri, şimdiki aklım olsaydı kesinlikle yapmazdım, diyorum. İnsan bir yerden sonra artık olgunlaşıyor, yeni sorumluluklar almaya başlıyor. Bunu ben sonradan kavradım, girdim işte yaş olgunlaştıkça bazı şeyleri kavrayabiliyorsun. Gençken, çocukken, cahilken sen bunları kavrayamıyorsun ki. O anda bu tür şeyleri düşünebilseydin zaten suça karışmazdın. Hani derler ya bir kız alacağın zaman onun ailesine bak, aile temeline bak; bu tür konularda aile temeli çok önemlidir. İnsan olgunlaştıkça aile temeli aklına geliyor zaten.” (K36-38 yaşında-erkek-hırsızlık, adam kaçıрма, çete, yaralama)

Yukarıda örnek olarak sunulan anlatımda eski suçlu (K36 kodlu katılımcı), suçluluk sürecini utanç kaynağı olarak gördüğünü belirtmiş ve bu nedenle suçu terk ettiğini belirtmiştir. Burada muhtevası suç olan faaliyetin bir “utanç kaynağı” olduğunun anlaşılması ancak yaş itibarıyla olgunlaşmaya bağlanmıştır. Yani yaşamının bir döneminde veya gençken suç işlemiş olan birey, süreçle daha da yaşlanarak suç ve suç sonucu açığa çıkabilecek utanç duygusu arasında bir bağlantı kurarak suç işlemeyi bırakmakta veya suçu terk etmektedir.

Ceza süresi, mükerrer suçluluk ve yaş arasında bir bağlantı kurulmuştur. Genel anlamda kısa süreli cezaya hükmedilecek suçları işleyen bireylerin gençlerden oluştuğu belirtilmiştir. Araştırmanın örneklem grubu içerisinde yer alan eski hükümlü katılımcılardan alınan konuya dair örnek anlatımlardan biri aşağıda yer almaktadır:

“Gelip 3-5 ay kalan insanın hali başkadır; girip 10 yıl, 15 yıl kalan kişinin hali başkadır. 15 yıl kalan bir kişi, çıktıktan sonra ister istemez yarınını düşünmek zorunda kalıyor. Ben bir daha yaparsam bir daha gün yüzünü görmem, diyebilir. Genelde kısa süreli giren çıkan kişiler gençtir, umurlarında değildir. Sorumlulukları yoktur. En başta ben cezaevine girdiğimde orada bir adam bana dedi ki sen şu an çıkarsan ne yaparsın? Ben dedim ki yarın veya öbür gün yine aynı şeyi yapacağım, çünkü beni bekleyen yoktu. Bir bağlılık yoktu yani dünya umurumda değildi. Tüm bunların nedeni yaştır, tecrübesizliktir, iyi düşünememektir.” (K21-32 yaşında-erkek-hırsızlık, uyuşturucu)

Cezaevine sürekli girip çıkan veya mükerrer suçlu olan bireyler genç bireylerdir. Çünkü bu bireyler henüz olgunlaşmadıkları için aileye veya sosyal çevreye dair bir sorumluluk üstlenmedikleri için tekrar ve tekrar

suç işleyebilmektedirler. Bu anlamda bireylerin genç olması (veya yaşının küçük olması), başkalarına karşı bir sorumluluklarının olmaması onların suçluluk konusunda “umursamaz” olmalarına yol açmaktadır. Çalışmanın bu bulgusu literatür analizi kısmında da değinilen Sommers ve meslektaşlarına (1994) ait çalışma bulgularıyla paralellik sergilemektedir. Sommers ve meslektaşlarına ait çalışmanın katılımcılarından çoğu yaş veya olgunlaşmayı suçu terk etme sürecinde önemli bir faktör olarak görmekteyiz. Bahsedilen çalışmanın örneklem grubu içerisinde yer alan katılımcılardan bazıları ise yeniden suç işlemeleri durumunda yakalanabilme ve bu durumda daha uzun hapis cezası alabilme korkusundan dolayı suçlardan uzak durduklarını belirtmişlerdir. Dolayısıyla hem yaş ve olgunlaşma hem de uzun bir ceza alma korkusu doğrudan suçu terk etme sürecinde önemli rol oynayabilmektedir.

SONUÇ

Suçtu terk etme ile yaşın ilerlemesi veya bireyin olgunlaşması arasında anlamlı bir ilişkiden söz etmek mümkündür. Nitekim anlatımlara genel olarak bakıldığında katılımcılar, suçu terk etmede yaşın çok etkili bir faktör olduğunu belirtmişlerdir. Yaş faktörü olgunlaşma ile de ilişkilendirilmektedir. Aynı zamanda suç işleyen birey yaşlandıkça cezai koşullarına karşı dayanıklılığı yıpranmakta, sabıkalı olmasından dolayı aldığı cezalar katlandığından bu şekilde suç işleyip ceza alması durumunda ömrünün bu şekilde biteceği düşüncesi kişide caydırıcı etki yaratmaktadır. Bu çalışmada ortaya konulan bu bulguya benzer bulgular; Britt (1992), Moffitt (1993), Cohen ve Land (1987), Hirschi ve Gottfredson (1983), Uggen (2000), Sampson ve Laub (2003), Blokland ve Nieuwebeerta (2005), Maruna ve Toch (2005), Terry (2003) ve Moffitt (1993) tarafından da elde edilmiştir.

Genel anlamda çalışmada yaşın ilerlemesi ile birlikte doğal bir şekilde suçtan vazgeçme eğilimi ortaya konmuştur. Yaş ve olgunlaşmanın aynı anlamda görüldüğü ve algılandığı tespit edilmiştir. Olgunlaşma, biyolojik anlamda gelişmenin ötesinde sosyal sermaye birikimi veya sosyal olgunlaşma olarak da algılanmış ve kullanılmıştır. Birey büyüdükçe yaşantılarında tecrübeler elde edebilir, suç işleme durumunda ne ile karşı karşıya kalılabileceğini daha net bir şekilde görebilir ve zihniyet açısından bir dönüşüm yaşanır. Tüm bunların etkisiyle de sosyal yapılar ve bağları daha net kavrayabilir ve de bu şekilde suçu terk etme başarısı gösterebilir.

Görüşülen bazı katılımcılar yaşı, akli kullanma becerisi veya idrak etme düzeyinin yüksekliği anlamında algılamışlardır. Bireylerin küçük yaşlarda suç işlemelerinin nedeni olarak onların gelecekle ilgili yeterli düzeyde idrak düzeyine sahip olamadıkları veya akıllı düşünemedikleri şeklinde açıklanmaktadır. Bu nedenle yaşın ilerlemesiyle birlikte bireylerin daha akıllı davrandıkları ve riskli eylemlerden kaçındıkları söylenebilir. Yaş değişkeninin etkisinin özellikle hırsızlık suçlarında daha belirgin olarak gözlemlendiği hususuna dikkat çekilmektedir. Küçük yaşlarda işlenmeye başlanan bu suç türünün yaşın ilerlemesiyle birlikte sonradan terk edildiği ileri sürülmüştür. Hiç kuşkusuz bireyin yaşının ilerlemesinin bir sonucu olarak olgunlaşmanın da gerçekleştiği ileri sürülmektedir. Zihinsel ve ruhsal olgunlaşma ile birlikte suçu terk etmenin daha kolay olarak gerçekleştiği belirlenmiştir. Yaş küçüklüğü ve başkalarına özenme durumları arasında doğrudan bir etkinin var olduğu belirtilmiştir. Her yaşta bireyler başka bireylere özenbiliyorken küçük yaşlarda diğer bireylere özenmenin çok daha fazla gerçekleştiği dolayısıyla bireylerin suç işlemeye başlamalarında suçlu bireylere özenme durumları neden neden olduğu, yaşça büyüme ve buna bağlı olarak suçlu bireylere özenme durumunun sona ermesi ile suçun terk edildiği görülmektedir.

Çalışmada suç türlerine göre yaşın veya olgunlaşmanın suçu terk etme üzerindeki etkisine de bakılmıştır. İlginç bir şekilde yaşın ilerlemesiyle veya olgunlaşmayla birlikte suçu terk ettiğini beyan eden katılımcıların önemli bir kısmının hırsızlık suçunu işlemiş olan katılımcılar olduğu tespit edilmiştir. Bu durum genellikle hırsızlık suçunun diğer bazı suçlara (örneğin yaralama, cinayet gibi) oranla toplumda çok daha az kabul edilebilirliği ile ilişkili olabilmektedir. Hırsızlık suçunu işleyen bireylerin toplumda karşılaşacakları tepki veya ayıplanmanın diğer suç türlerine kıyasla daha çok olması ile ilişkili olabilir. Ayrıca, hırsızlık suçunu işleyen kişi çocuk veya genç ise toplumda karşılaşacağı tepkinin etkisi de azalabilmektedir. Böylelikle çocukken veya gençken hırsızlık suçunu işlemiş olan birey yaşlanarak ayrıca suç işleme ve suç işleme sonucu açığa çıkabilecek utanç duygusu arasında bir bağlantı kurarak suçu terk edebilmektedir. Bu anlamda gerek araştırmada katılımcıların dile getirdiği ifadeler gerekse konuya ilişkin yapılmış araştırmalar yaş ile hırsızlık suçu arasındaki ilişkiyi gözler önüne sermektedir.

KAYNAKÇA

- Altunışık, R., Coşkun, R., & Yıldırım, E. (2004). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri-SPSS Uygulamalı*. Sakarya: Sakarya Kitabevi.
- Arslanoğlu, Ç. E. (2016). Koşullu Salıverme ile Tahliye Olmuş Hükümlülerde Damgalanma Algısı ve Damgalanma ile Başa Çıkma Stratejileri Arasındaki İlişki (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü.
- Bacaksız, P. (2015). Cezalandırma ve topluma yeniden kazandırma. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 16, 4917-4941.
- Bachman, R., Kerrison, E., Paternoster, R., O'Connell, D., & Smith, L. (2015). Desistance for a long-term drug-involved sample of adult offenders: The importance of identity transformation. *Criminal Justice and Behavior*, 43(2), 164–186. <https://doi.org/10.1177/0093854815604012>
- Barnes, J. C., & Beaver, K. M. (2012). Marriage and desistance from crime: A consideration of gene–environment correlation. *Journal of Marriage and Family*, 74(1), 19-33. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2011.00884.x>
- Blokland, A. J., & Nieuwebeerta, P. (2005). The effects of life circumstances on longitudinal trajectories of offending. *Criminology*, 43(4), 1203–1240. <https://doi.org/10.1111/j.1745-9125.2005.00037.x>
- Bottoms, A. E., Shapland, J., Costello, A., Holmes, D., & Muir, G. (2004). Towards desistance: Theoretical underpinnings for an empirical study. *The Howard Journal of Criminal Justice*, 43(4), 368–389. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2311.2004.00336.x>
- Britt, C. (1992). Constancy and change in the U.S. age distribution of crime: A test of the invariance hypothesis. *Journal of Quantitative Criminology*, 8(2), 175-188.
- Bushway, S. D., & Paternoster, R. (2011). Understanding desistance: Theory testing with formal empirical models. *Measuring crime & Criminality: Advances in criminological theory*. içinde New Brunswick, NJ: Transaction Publishers.
- Bushway, S. D., Piquero, A. R., & Broidy, L. M. (2001). An empirical framework for studying desistance as a process. *Criminology*, 39, 491-516. <https://doi.org/10.1111/j.1745-9125.2001.tb00931.x>

- Cid, J., & Martı, J. (2012). Turning points and returning points: Understanding the role of family ties in the process of desistance. *European Journal of Criminology*, 9, 603-620. <https://doi.org/10.1177/1477370812453102>
- Cioffi, T., Haggerty, A. F., & Bouman, J. P. (2020). Equipping students for a “specific uprising” toward justice: Lessons learned from a university prison initiative. *Christian Higher Education*, 19, 129–146. <https://doi.org/10.1080/15363759.2019.1689201>
- Cohen, L. E., & Land, K. C. (1987). Age, structure and crime: Symmetry versus asymmetry and the projection of crime rates through the 1990s. *American Sociological Review*, 52(2), 170-183. 02 21, 2023 tarihinde <https://www.jstor.org/stable/2095446> adresinden alındı
- Colman, C., & Laenen, F. (2012). Recovery came first: Desistance versus recovery in the criminal careers of drug-using offenders. *The Scientific World Journal*. <https://doi.org/10.1100/2012/657671>
- Creswell, J. W. (2013). *Qualitative inquiry & research design: Choosing among five approaches*. CA: SAGE Publications.
- Çimen, A. (2015). Ceza infaz kurumlarında sosyalleşme ve ıslah ilişkisi. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 15(2), 159-188. 07 07, 2023 tarihinde <https://dergipark.org.tr/pub/cuilah/issue/27032/284632> adresinden alındı
- Farrington, D. P. (1995). The development of offending and antisocial behaviour from childhood: Key findings from the cambridge study in delinquent development. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 6, 929-964. <https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.1995.tb01342.x>
- Farrington, D. P. (2007). Advancing knowledge about desistance. *Journal of Contemporary Criminal Justice*, 23, 125–134. <https://doi.org/10.1177/1043986206298954>
- Farrington, D. P., & Hawkins, J. D. (1991). Predicting participation, early onset and later persistence in officially recorded offending. *Criminal Behaviour and Mental Health*, 1, 1-33. <https://doi.org/10.1002/cbm.1991.1.1.1>
- Gençtürk, Z. (2019). Eski Hükümlü Bireylerin Sosyal Hayata Katılımı Sürecinde İşgücü Piyasası Politikaları: Isparta İlindeki İşverenler ve Eski Hükümlü Bireyler Üzerine Bir Araştırma (Doktora Tezi). Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Giddens, A. (2012). *Sosyoloji*. İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Gideon, L. (2010). Drug offenders perceptions of motivation: The role of motivation in rehabilitation and reintegration. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 54(4), 597–610. 02 01, 2023 tarihinde https://www.researchgate.net/publication/24213402_Drug_Offenders'_Perceptions_of_Motivation_The_Role_of_Motivation_in_Rehabilitation_and_Reintegration adresinden alındı
- Giordano, P. C., Cernknovich, S. A., & Holland, D. D. (2003). Changes in friendship relations over the life course: Implications for desistance from crime. *Criminology*, 41(2), 293-327. <https://doi.org/10.1111/j.1745-9125.2003.tb00989.x>
- Glueck, S., & Glueck, E. (1950). *Unraveling juvenile delinquency*. New York: Commonwealth Fund.

- Gottfredson, M., & Hirschi, T. (1990). *A General Theory of Crime*. Stanford, California: Stanford University Press. 02 14, 2023 tarihinde <https://archive.org/details/generaltheoryofc00gott> adresinden alındı
- Gökçen, S. K. (2021). Eski Hükümlülerin Toplumla Bütünleşmeleri Üzerine Sosyolojik Bir Analiz (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Griffiths, C., Dandurand, Y., & Murdoch, D. (2007). *The Social Reintegration of Offenders and Crime Prevention*. Kanada: NCPC.
- Healy, D. (2014). Becoming a desister: Exploring the role of agency, coping and imagination in the construction of a new self. *British Journal of Criminology*, 54(5), 873–891. 05 16, 2023 tarihinde <https://academic.oup.com/bjc/article/54/5/873/361073> adresinden alındı
- Healy, H., & O'Donnell, I. (2008). Calling time on crime: Motivation, generativity and agency in Irish probationers. *Probation Journal*, 55(1), 25–38. <https://doi.org/10.1177%2F0264550507085676>
- Hirschi, T., & Gottfredson, M. R. (1983). Age and the explanation of crime. *American Journal of Sociology*, 89, 552-84. 03 16, 2023 tarihinde <https://troublesofyouth.pbworks.com/f/age+and+the+explanation+of+crime+-+Hirschi+and+Gott.pdf> adresinden alındı
- Honeywell, D. (2018). Ex-Prisoners and the Transformation of Self through Higher Education (PhD thesis). USA: University of York.
- Kazemian, L. (2007). Desistance from crime: Theoretical, empirical, methodological and policy considerations. *Journal of Contemporary Criminal Justice*, 23(1), 5–27. <https://doi.org/10.1177/1043986206298940>
- King, S. (2013). Early desistance narratives: A qualitative analysis of probationers' transitions towards desistance. *Punishment & Society*, 15, 147-165. 04 14, 2023 tarihinde https://www.researchgate.net/publication/258181106_Early_desistance_narratives_A_qualitative_analysis_of_probationers'_transitions_towards_desistance adresinden alındı
- Kızmaz, Z. (2006). *Cezaevi Müdavimleri İnatçı Suçlular*. Ankara: Orion Yayınları.
- Kurlychek, M. C., Bushway, S. D., & Brame, R. (2012). Long-term crime desistance and recidivism patterns – Evidence from the Essex County convicted felon study. *Criminology*, 50(1), 71–103. <https://doi.org/10.1111/j.1745-9125.2011.00259.x>
- Kürzinger, J. (1996). *Kriminologie*. Stuttgart: Auflage.
- Laub, J., & Sampson, R. (2001). Understanding desistance from crime. *Crime and Justice*, 28, 1-69. 05 14, 2023 tarihinde https://dash.harvard.edu/bitstream/handle/1/3226958/Sampson_UnderstandingDesistance.pdf adresinden alındı
- LeBel, T., Burnett, R., & Maruna, S. (2008). The 'chicken and egg' of subjective and social factors in desistance from crime. *European Journal of Criminology*, 5(2), 131–159. <https://doi.org/10.1177/1477370807087640>

- Leibrich, J. (1994). What do offenders say about supervision and going straight? *Federal Probation*, 58(2), 41-46. 05 06, 2023 tarihinde <https://www.ojp.gov/pdffiles1/Digitization/150498NCJRS.pdf> adresinden alındı
- Liebregts, N., Van Der Pol, P., Graaf, R., Van Laar, M., Van Den Brink, B., & Korf, D. J. (2015). Persistence and desistance in heavy cannabis use: The role of identity, agency, and life events. *Journal of Youth Studies*, 18(5), 617-633. <https://doi.org/10.1080/13676261.2014.992320>
- Livingston, J. (1996). *Crime and Criminology*. New Jersey: Prentice-Hall.
- Loeber, R., & LeBlanc, M. (1990). Toward a developmental criminology. *Crime and Justice* (s. 375–473). içinde Chicago: University of Chicago Press. 05 07, 2023 tarihinde <https://www.ojp.gov/ncjrs/virtual-library/abstracts/toward-developmental-criminology-crime-and-justice-review-research> adresinden alındı
- Maruna, S. (2001). *Making good: How ex-convicts reform and rebuild their lives*. Washington, DC: American Psychological Association. 03 24, 2023 tarihinde <https://psycnet.apa.org/PsycBOOKS/toc/10430> adresinden alındı
- Maruna, S., & Farrall, S. (2004). Desistance from crime: A theoretical reformulation. *Kölnler Zeitschrift für Soziologie und Sozialpsychologie*, 43, 171-194. 04 19, 2023 tarihinde https://www.researchgate.net/publication/284224611_Desistance_from_Crime_A_Theoretical_Reformulation adresinden alındı
- Maruna, S., & Toch, H. (2005). The impact of imprisonment on the desistance process. *Prisoner Reentry and Crime in America* (s. 139–178). içinde Cambridge: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511813580.006>
- Maruna, S., Immarigeon, R., & LeBel, T. (2004a). Ex-offender reintegration: Theory and practice. S. Maruna, & R. Immarigeon içinde, *After crime and punishment: Pathways to offender Reintegration* (s. 3-26). Portland, OR: Willan. <https://doi.org/10.4324/9781843924203>
- McNeill, F. (2006). A desistance paradigm for offender management. *Criminology & Criminal Justice*, 6(1), 39–62. <https://doi.org/10.1177/1748895806060666>
- Moffitt, T. E. (1993). Adolescence-Limited and Life-Course-Persistent Antisocial Behavior: A Developmental Taxonomy. *Psychological review*, 100, 674-701. 04 19, 2023 tarihinde <https://psycnet.apa.org/record/1994-05949-001> adresinden alındı
- Nugent, B., & Schinkel, M. (2016). The pains of desistance. *Criminology & Criminal Justice*, 16, 568-584. <https://doi.org/10.1177/1748895816634812>
- Roque, M., Posick, C., & Paternoster, R. (2014). Identities through time: An exploration of identity change as a cause of desistance. *Justice Quarterly*, 1-28. <https://doi.org/10.1080/07418825.2014.894111>
- Rumgay, J. (2004). Scripts for safer survival: Pathways out of female crime. *Howard Journal of Criminal Justice*, 43(4), 405–419. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2311.2004.00338.x>
- Sampson, R. J., & Laub, J. H. (1993). *Crime in the Making: Pathways and Turning Points through Life*. Cambridge, MA: Harvard University Press. 05 19, 2023 tarihinde

- https://www.researchgate.net/publication/37711855_Crime_in_the_Making_Pathways_and_Turning_Points_Through_Life adresinden alındı
- Sampson, R. J., & Laub, J. H. (2003). Life-course desisters? Trajectories of crime among delinquent boys followed to age 70. *Criminology*, 41(3), 555-592. 05 17, 2023 tarihinde https://scholar.harvard.edu/files/sampson/files/2003_crim_laub_1.pdf adresinden alındı
- Schneider, C. R., & Weber, E. U. (2020). Reducing discrimination and fostering prosociality towards ex-prisoners in Nigeria and the United States. *Journal of Social Issues*, 76(1), 172-199. <https://doi.org/10.1111/josi.12374>
- Schwartz, J. A., Walsh, A., & Beaver, K. M. (2019). The Biosocial Perspective: A Brief Overview and Potential Contributions to Criminological Theory. M. D. Krohn, H. Hendrix, G. P. Hall, & A. J. Lizotte (Dü) içinde, *Handbook on Crime and Deviance* (s. 89-11). Switzerland: Springer Nature.
- Seyidoğlu, S. (2024). Eski Hükümlülerin Suçu Terk Etmeleri ve Topluma Entegre Olmaları Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma (Yayınlanmış Doktora Tezi). Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Shover, N. (1996). *Great pretenders: Pursuits and careers of persistent thieves*. Oxford: Oxford University Press. 04 14, 2023 tarihinde <https://academic.oup.com/sf/article/76/3/1151/2233814> adresinden alındı
- Shover, N., & Thompson, C. Y. (1992). Age, differential expectations, and crime desistance. *Criminology*, 30(1), 89-104. 04 14, 2023 tarihinde <https://www.jstor.org/stable/827766> adresinden alındı
- Sommers, I., Baskin, D. R., & Fagan, J. (1994). Getting out of the life: Crime desistance by female street offenders. *Deviant Behaviour*, 15, 125-149. <https://doi.org/10.1080/01639625.1994.9967964>
- Sönmez, H. (2021). Eski Tutuklu ve Eski Hükümlülerin Cezaevindeki Gündelik Hayat Deneyimleri (Yüksek Lisans Tezi). Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sweeten, G., Piquero, A., & Steinberg, L. (2013). Age and the explanation of crime, revisited. *Journal of Youth & Adolescence*, 42(6), 921-938. <https://doi.org/10.1007/s10964-013-9926-4>
- Terry, C. M. (2003). *The Fellas: Overcoming Prison and Addiction*. Belmont, CA: Wadsworth/Thomson Learning. 04 23, 2023 tarihinde <https://catalog.lib.uchicago.edu/vufind/Record/4835420> adresinden alındı
- Tooper, M. (2016). Çalışma Yaşamında Eski Hükümlülere Yönelik Önyargıların Bireysel Belirleyicileri: Ankara'da Belediyelerde Bir Alan Araştırması (Yüksek Lisans Tezi). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2021). *Ceza İnfaz Kurumu İstatistikleri*. 08 02, 2023 tarihinde <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Prison-Statistics-2019-33625> adresinden alındı
- Uggen, C. (2000). Work as a turning point in the life course of criminals: A duration model of age, employment, and recidivism. *American Sociological Review*, 65, 529-546. 05 18, 2023 tarihinde <https://www.jstor.org/stable/2657381> adresinden alındı

- Uggen, C., & Kruttschnitt, C. (1998). Crime in the breaking: Gender differences in desistance. *Law & Society Review*, 32(2), 339-366. 04 19, 2023 tarihinde <https://www.jstor.org/stable/827766> adresinden alındı
- Uggen, C., & Piliavin, I. (1998). Asymmetrical causation and criminal desistance. *Journal of Criminal Law and Criminology*, 8, 1399-1422. <https://doi.org/10.2307/1144260>
- UNODC. (2018). *Introductory Handbook on The Prevention of Recidivism and The Social Reintegration of Offenders, United Nations*.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.